

ირაკლი ბრაჭული

ინტელექტი და რწმენის პარადოქსი

„პავლეს შეეძლო სავლედ ქცეულიყო თავის განმარტოებულ რელიგიურ ექსტაზში, მაგრამ მისი პავლედ დარჩენა მხოლოდ ქრისტიანული თემის კონტექსტში იყო შესაძლებელი, რომელიც პავლედ სცნობდა და ადასტურებდა მის „ახალ ყოფიერებას“.

პიტერ ბერგერი, თომას ლუკმანი

პლატონი თავის „სახელმწიფოს“ VII თავში გვიყვება გამოქვაბულის თქმულებას. მინისქვეშეთში ბინადრობენ ბორკილდადებული ტუსალები, რომლებსაც არასოდეს უხილავთ დღის სინათლე. მათ ზურგს უკან ანთია ცეცხლი. ამ ცეცხლის შუქზე გამოქვაბულის კედლებზე ჩნდებიან მოხეტიალე აჩრდილები, რომლებიც ტუსალებს ნამდვილი საგნები ჰგონიათ. ერთი ტუსაღათაგანი შეძლებს თავი დაიხსნას ბორკილებიდან და დღის სინათლეზე გავა. იგი უკან ჩაბრუნდება ქვესკნელში, რათა სიმართლე აუწყოს ტუსალებს. რა მოხდა შემდეგ თქმულება არაფერს გვეუბნება. შეიძლება ტუსალებმა მოკლეს სიმართლის მაუწყებელი, შეიძლება დაუჯერეს და მეფედ აირჩიეს.

ამ თქმულებაში პლატონი იგავური ენით ახასიათებს აზროვნებას. ცეცხლი ინტელექტის ჩირაღდანია, რომელიც სინათლეს ფენს სიცოცხლის შიდა სამყაროს. მისი ცნებითი აპარატი მხოლოდ აჩრდილებს გვაჩვენებს და არა არსებათა ნამდვილ სახეებს (ბერძ. ეიდოსებს). პრაქტიკული ინტელექტი მხოლოდ გამოქვაბულის აჩრდილთა შორის გზის გაგნებაში დაგეხმარება, ძირეულ აზროვნებას არაადამიანური ძალისხმევა სჭირდება, რათა პრაქტიკული ინტელექტუალური ხედვის ველიდან გამოსვლა, განთავისუფლება „იდეაციის“ გზით „სიკეთის მზის“ უშუალო ჭვრეტამდე ამაღლდეს.

ინტელექტი არის სიცოცხლის გამოვლენის კონკრეტული სახე, ხოლო ძირეული აზროვნების უნარი ფესვგადადგმულია „ყოფიერების უზენაეს საფუძველში“. ამდენად ადამიანი, როგორც მოაზროვნე აღემატება საკუთარ თავს და სამყაროს.

თანამედროვე მოაზროვნეთა ერთი ნაწილი უარს ამბობს „იდეაციის“ ტიპის აზროვნებას უნოდოს გონება, შემეცნება, ინტელექტი. XIX საუკუნის ბოლოდან ფილოსოფოსები ალაპარაკდნენ აზროვნების ძირეულ ფორმაზე, რომელიც ძალზე გავს იმას, რასაც საღვთისმეტყველო ტრადიცია teologia cordis-ს უწოდებდა. რა არის ეს „ინტელექტზე უფრო ძირეული აზროვნება“?! ინტუიცია (ა. ბერგსონი) ექსისტენციალური განათება (კ. იასპერსი), ინტენციონალობა (ე. ჰუსერლი) და ა.შ. მათ ერთი საერთო აქვთ – გახსნან ის ფენა, რომელიც აზროვნების ინტელექტუალურ ფორმაში დუმს.

არისტოტელემ ნათლად აჩვენა, რომ ანალიზური უკუსვლა დასაბუთებაში უსასრულო რეგრესის ვითარებას ქმნის. ეს რეგრესი ისეთი მომენტამდე უნდა მივიდეს, როდესაც დასაბუთების ახალ საფუძველთა (ნანამდდვართა) მოპოვება შეუძლებელია. მაშასადამე, ანალიტიკურ დასაბუთებათა მწკრივი მიდის სანყისურ მოსაზრებამდე (Urdoxa).

ეს რწმნის უშუალო უტყუარობაა. მას ემყარება რწმენის სვა მოდალობები. ჭეშმარიტება გაიგება, როგორც საწყისური მოსაზრების (Urdoxa) სრულყოფილი გონებრივი კორელატი (ე. ჰუსერლი).

ამდენად აზროვნების ჭეშმარიტება თავდაპირველი რწმენით აქტში გადადის. ანალიტიკურ-ინტელექტუალური აზროვნების აქსიომატური დასაბამიც მასში შეიძლება ვეძიოთ. ასევე ეს პირველადი აქტი შეიძლება გაფორმდეს მისტიკური ინტუიციის ან ინტელექტუალური ინტუიციის აქტებში.

მაგრამ როგორ გავიგოთ გამოქვაბულის თქმულების ის მომენტი, რომელიც ჭეშმარიტების თვითმხილველის ჯურღმულში უკუჩაბრუნებას გვაუწყებს? ის ბედავს, რისკავს... შეიძლება ტუსაღებმა არ დაუჯერონ საბედისწერო შეტყობინებას და ჩაქოლონ. აზროვნების საწყისი რისკის შედეგია, ის შეუძლებელია ლოგიკურად გარანტირებული სახით განხორციელდეს. ყოფიერების ჭეშმარიტების გაგება ნიშნავს ყოფნის გაბედვას (ყოფნის შიშის და არყოფნის შიშის გადალახვას). ძირეული ან „მსოფლმხედველობრივი აზროვნების“ საწყისი არ შეიძლება იყოს ანალიტიკურ-მეცნიერული, რადგან ის ყოფნის არჩევანს გულისხმობს. ყოფნის არჩევანი სამყაროში ყოფნის წესის არჩევანია, რომელიც შეიძლება სიცოცხლის დაკარგვის ფასად დაგიჯდეს.

სახარების შუქზე „ყოფნის გაბედვა“ არის რწმენის არჩევანი, რისი მეშვეობითაც ჭეშმარიტებისაკენ ცოცხალი მსვლელობის განხორციელებაა შესაძლებელი. იოანეს სახარება გვაუწყებს: „მე ვარ ჭეშმარიტება“, (14.6). სხვა გზით ვერავინ გავა „გამოქვაბულიდან“, ვერ იხილავს „მზეს“ (პლატონის მიხედვით უზენაეს იდეას-"აგათონს"). ღმერთი არის უცნობი, უხილავი, უცნაური, მიუწვდომელ ნათელში მყოფი, რომელიც არც ერთ ვაცთაგანს არ უხილავს და ვერც ვერავინ შესძლებს მის ხილვას (ტიმ. 6.16). „ნულოვანი რისკი, ძალიან ძვირი გვიჯდება“ (ფედერიკო მაიორი). ვინც თავის სულს დათმობს, ის მოიპოვებს, ხოლო ვინც გაუფრთხილდება, ის დაღუპავს მას. ასე გვიხსნის ქრისტიანული აზროვნების არსს სახარება.

დიდი რელიგიური მოაზროვნე სორენ კირკეგორი ძალზე უცნაურ აზრს გამოთვამს. (ამ აზრმა დიდი გავლენა მოახდინა თანამედროვე თეოლოგიაზე და ფილოსოფიაზე). შეიძლება აღიარო ქრისტიანული რელიგია, მაგრამ არ/ვერ აზროვნებდე ქრისტიანულად.

ამ შემთხვევაში ადამიანი მიმართავს თავის მოტყუების, გაადვილების გზას, აზროვნების წერსის გაშინაგანების გარეშე, რადიკალური რეფლექსის გარეშე ინერტულად მიყვება დინებას.

როგორ უნდა დავინყო „აზროვნება ქრისტიანულად"? ამისათვის ერთადერთი გზა არსებობს - უშუალოდ ქრისტესთან შეხვედრა. ეს შეხვედრა არ არის ადვილი. ის არ შეიძლება მოხდეს „ისე თავისით“, არც ინტელექტის გზით შეიძლება ამის მიღწევა. ინტელექტს სჭირდება მტკიცებულებანი. ასეთი მტკიცებულებად შეიძლება მიიღო წმინდა წერილი და სხვა „ჯკვიანი ადამიანების“ აზრი, სახელმწიფოებრივად, ან საზოგადოებრივად აღიარება. ესაა პასუხისმგებლობის გადაბარება სხვებზე - „როგორც სხვები!“ ანონიმურ ინსტანციაში გაქცევა. წმინდა წერილის ინტელექტუალური წაკითხვა, კირკეგორის მიხედვით, ანალიტიკური გონების ილუზიაა. პრაქტიკული ინტელექტის სიზარმაცე და პასიურობა. მას არ სურს გარისკოს, გაბედოს აზროვნება.

კირკევორის მიხედვით უნდა თავი წარმოვიდგინოთ ქრისტესთან ისტორიული ცხოვრების ერთდროულობაში. რა არგუმენტი გვექნებოდა, რომ გველიარებინა: „შენ ხარ თვითონ ჭეშმარიტება?“ აქ ვერაფერს გვიშველიდა ანალიტიკური აზროვნება. ჩვენ აღმოვჩნდებოდით „აბსოლუტური პარადოქსის“ სიტუაციაში, როცა „ჰოს“ თქმაც სარისკოა და „არა“-ს თქმაც, რადგან არ არსებობს მყარი არგუმენტები. აზროვნებამ უნდა გაიაროს „აბსოლუტური პარადოქსის“ და ძრწოლის ბრძოლაში, რათა ქრისტიანობა მიიღოს არა თეორიული „მოდერების“ სახით, არამედ ცნობიერების შინაგანი სიცოცხლის განცდის უშუალო უეჭველობაში.

ქრისტესთან უშუალო შეხვედარა შეიძლება განხორციელდეს მხოლოდ წმინდა კრებულში-ეკლესიაში, წმინდა თემში და ეს შეიძლება იყოს ევქარისტული კავშირი. ასევე წმინდა წიგნი უნდა იკითხებოდეს წმინდა არეში - სადაც ის ინტელექტუალური, ანალიზის საგანი კი არ იქნება, არამედ ლიტურგიკული კავშირის ველი. ეს არის კავშირის განსაკუთრებული ფორმა, რომელიც არ აღინერება განსჯის კატეგორიებით, არამედ სპეციალური სააზროვნო სიდიდეებით, რომელსაც თანამედროვე ფილოსოფიაში ექსისტენციალიზმი ეწოდება. ექსისტენციალიზმი ადამიანური ყოფიერების სპეციფიკური მახასიათებლებია. მისი ძირითადი ფორმებია: ბრუნვა, ძრწოლა, საკუთრივი და არასაკუთრივი ყოფნა, სინდისი, სიკვდილი და სხვა. ადამიანის ყოფიერების საზრისის გაგება მხოლოდ მათზე რადიკალური რეფლექსით შეიძლება.

ევქარისტია არ არის მხოლოდ წარსულში დადგენილი წესი, ან ისტორიული ფაქტი; ის „იქმნება“ მუდმივად განახლებად რწმენით გადანყვეტილებებში, ზიარების საიდუმლოში.

თანამედროვე ღვთისმეტყველი მიტროპოლიტი იეროთეოსი (ვლახოსი) თავის წიგნში „მართლმადიდებლური ფსიქოთერაპია“ განიხილავს აზროვნების ადგილს ადამიანის სულში. ადამიანი არის მიკროკოსმოსი, რომელიც თავის თავში ატარებს მთელ ქმნილ სამყაროს, აქვს აზროვნება (ძვ.ბერძ. λογική), გონება (ძვ.ბერძ. νοῦς), მგრძობელობა და სული (ძვ. ბერძ. ψυχή). გონება და აზროვნება ერთი და იგივე არ არის. მათ სხვადასხვა საქმე აქვთ. სული ღვთის ხატად არის შექმნილი. მას აქვს გონება და აზროვნება. წიგნში „მართლმადიდებლური ფსიქოთერაპია“ ვლახოსი აღნიშნავს, რომ აზროვნების მეუფება (ლოგოკრატია), რაც დასავლური კულტურის საფუძველია, არის „ყველა შინაგანი თუ გარეგანი ანომალიის სათავე.“ ნმ. მამათა აზრით, მოაზროვნედი ითვლება არა მარტო ის, ვინც არსებულს გამოთქვამს სიტყვიერად, არამედ ვინც განიშმენდს გონებას, სადაც უფალი ცხადდება და შემდეგ ამ შინაგან გამოცხადებას, სიტყვით და შემეცნებით გამოხატავს. სხვა შემთხვევაში ადამიანი არ არის მოაზროვნე. პირველ-ცოდვით დაცემული, ღმერთს მონყვეტილი ადამიანის ამპარტავნების მთავარი იარაღია აზროვნება. იგი გადაიქცევა ავტონომიურად გონებისა და სულის მიმართ და საკუთარი არგუმენტებით მოქმედებს, მას სურს ბატონობა მთელ სამყაროზე, თავის თავს რაცხს მსოფლწესრგის დამამყარებელ ინსტანციად, ცდილობს ყველაფერი „ლოგიკურად“ განსაზღვროს. ცოდვით დაცემამდე ადამიანის ბუნება ღმერთთან იყო დაკავშირებული და აზროვნება ამ კავშირის გამოცდილებას გამოთქვამდა. დაცემის შემდგომ სულის შინაგანმა სამყარომ დაკარგა ბუნებრივად ქმედების უნარი, აზროვნებას აღარ შეეძლო გონების გამოცდილების გამოხატვა. ამიტომ აზროვნება გაუიგივდა შემეცნებას, დაიწყო

ბრძოლა საკუთარ სანყისებთან: სულთან და გონებასთან, გონებაზე ამაღლდა და მეუფებს ადამიანში. ამით დამყარდა აზროვნების მეუფება ღვთის მეუფების ნაცვლად.

დაცემამდელ მდგომარეობაში დასაბრუნებლად და ბუნებრივი ცხოვრების წესის აღსადგენად უნდა გადანაცვლდეს ელემენტები: აზროვნება შემოიფარგლოს და გონება განვითარდეს. აზროვნება დაიბადება მიმადლებული გონებისაგან. ამის შედეგად, აზროვნების ყველა ელემენტი თავის ბუნებრივ ადგილს დაიკავებს. ესაა ჯანსაღი და ბუნებრივი აზროვნება, რომელსაც ნეტარი ავგუსტინე უწოდებდა „ღმერთთან პირის-პირ საუბარს.“

ქრისტიანობა ლოგოსის რელიგიაა. მოციქულთა და მაცხოვრის უშუალო მონაფეთა რწმენა არ უპირისპირდებოდა გონებას - იგი იყო „ცოდნა“, რომელიც ცოცხალ კავშირში იყო ჩვეულებრივ ცოდნასთან. პავლე მოციქულს ვრცლად აქვს ჩამოყალიბებული სწავლება „გონების განახლებაზე“ (რომ. 12, 2), რომელიც ათავისუფლებს „ნუთისოფლის“ მიდრეკილებისაგან და ჩვენი „ფერიცვალების“ დასაწყისს წარმოადგენს. პავლე მოციქული იყო თავისი დროის უგანათლებლესი ადამიანი, ანუ იგი აღსავსე იყო „ბუნებითი გონების“ ჭეშმარიტებებით და სწორედ ის მოუწოდებდა „გონების განახლებისაკენ“. ადრეული ხანის ქრისტიანობა სწორედ ამ საფუძველზე შეუდგა ათვისება ყოველივე იმისა, რაც წარმართობიდან მისაღები იყო... რეცეფციის გზა არის სწორედ ქრისტიანული აზროვნების გზა, რომელიც ეყრდნობა გამოცხადებას... რწმენისა და გონების ერთიანობა ჩვენთვის მოცემული კი არა, არამედ - დასახული გვაქვს. სულის ეს ორივე სტიქია თავისუფალია, შეიძლება ზოგჯერ ისინი დასცილდნენ კიდევ ერთმანეთს და ხშირად სულიერი ძალისხმევა გახდეს საჭირო მათი ერთობის აღსადგენად.

ანტიკური ფილოსოფია თავდაპირველად, იმავე დროს იყო თავისებური ღვთისმეტყველება. ფილოსოფიური და მეცნიერული იდეები განუყრელი იყო თეოლოგიისაგან. მაგრამ იგი შეესაბამებოდა ანტიკურ რელიგიურ ცნობიერებას. ქრისტიანობამ მემკვიდრეობით მიიღო ანტიკური ფილოსოფია და მეცნიერება, მაგრამ იგი თავისებურად გარდაიქმნა, ახალი რელიგიური ცნობიერების პრიზმაში გაატარა. ქრისტიანული ცნობიერება ცოცხალი დაუნანვერებელი მთლიანობაა, რომელიც მომართულია სამყაროს შემოქმედისაკენ და ამდენად, ცხოვრებისა და შემოქმედების არც ერთ სფეროს არ შეუძლია მისგან ისე გამოყოფა, რომ ავტონომიური (თვითრჩული) გახდეს. დასავლურ აზროვნებაში თომა აქვინელთან გაფორმდა ორმაგი ჭეშმარიტების თეორია, რომელმაც აღიარა „ბუნებითი გონებისა და გამოცხადების ნათელის“ - ორი ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელი სანყისის არსებობა ადამიანში. ამ ტრადიციის ინერცია უკეტავს გზას „ათენასა“ და „იერუსალიმის“ ერთიანობას მაძიებელ შემოქმედებით აზროვნებას.

აზროვნების მთელი ეს სპექტრი თავს იყრის პიროვნების ცნებაში. აზროვნება კი არ აზროვნებს, გონი კი არ ჭვრეტს და განიცდის, სული კი არ ცხოველმყოფელობს, არამედ პიროვნება (პერსონა). პერსონა არ არის არც ფუნქცია, არც სუბიექტი, არც ორგანო, არამედ იგი ამ მთლიანობის „ცენტრია“, ხოლო თვით ამ ცენტრის ბირთვის სინდისი წარმოადგენს. სულხან-საბას განმარტებით: „სინდისი არის მამხილებელი გონება“. პავლე მოციქული, „სინდისის უდიდესი ჰეროდი“, სწორედ სინდისს აცხადებს თეოლოგიური აზროვნების მთავარ ორგანოდ. სიტყვა სინდისი (syneidesis) ახალი აღთქმაში დაახლოებით 30-ჯერ ან 31-ჯერაა ნახსენები (სხვადასხვა ბერძნულ ხელნაწერებში).

ის ყველაზე ხშირად პავლეს ეპისტოლეებში გვხვდება. დამასკოს გამოცხადების დღიდან პავლესთვის სინდისის ხმა ქრისტეს ხმას ნიშნავდა. სინდისი იყო მისთვის ქრისტეს მთავარი მოწმობა, რომელიც მის მიერ განიცდება როგორც თვით ქრისტეს ანარეკლი მასში. „ჭეშმარიტებას ვამბობ ქრისტეში, არა ვცრუობ, მემონმება ჩემი სინდისი სული ნმიდის მიერ“ (რომაელთა 9, 1)

ლიტერატურა:

1. ახალი აღთქუმაი პარალელური ადგილებით. თბ., 2005
2. მიტროპოლიტი იეროთეოსი (ვლახოსი). მართლმადიდებლური ფსიქოთერაპია, თბ. 2010
3. პლატონი, სახელმწიფო. თბ. 2009
4. ჰუსერლი ედმუნდ. პარიზული მოხსენებები. თბ; 2010
5. Mortimer J. Adler. The Great Ideas: A Lexicon of Western Thought. New York. Macmillan.1992
6. Peter & Thomas Thomas .The Social Construction of Reality. Anchor Publisher. . 1966.S. Kierkegaard. Practice in Christianity · Two . 198N.N.Y.

Irakli Brachuli

Intellect and Paradox of Faith

summary

The article emphasizes the idea that belief in God cannot and should not be rational in the sense that it cannot possibly be proved conclusively that God exists or that Christianity is true. Jesus said, "Whoever would save their life will lose it and whoever loses their life for My sake will save it" (Lk 9:24). No material prosperity can compensate for the loss of eternal life. We take risks by trusting God's leading, which may take us to some uncomfortable places. We do what's right, even though it may not bring us success.

The notion, that one became a Christian by simply accepting intellectually some supposedly rational set of proofs for the validity of Christianity, is not accepted.

This is the epitome of hypocrisy. We argue that Christ's words were merely a collection of unrelated parables with ambiguous meanings and not fitting into a coherent system. Even miracles like turning water into wine or even the Resurrection according to him do not conclusively prove anything but are simply a tool to attract one's attention to the need to decide, on basis of a "leap of faith", whether to believe or not. A "leap to faith" is necessary because God, as transcendent and "other", is unknowable, and any revelation to humanity can therefore only be in the form of "indirect communication".

It is shown, that the above ideas have been enormously influential in Western culture. They not only dealt a severe blow to the naive rationalism prevalent in Christian theology in the 19th century - and, in fact, still prevalent nowadays in fundamentalist varieties of Christianity (e.g., evidential apologetics) - but were also important in the development of Christian Existentialism and Postmodern Christianity, as well as of Existentialism and Postmodernism in general.

The Psalmist prays, "Teach us to number our days that we may gain a heart of wisdom" (90:12). Every story of conversion is the story of a blessed defeat." Surrender is sacrifice: we bring ourselves to the altar and let God do with us what He will. It will cost something to live for God; it will cost more to live for self. From this surrender we discover our war with God is over, and we find true peace.

What is the paradox of faith? The paradox of faith is to have confidence that, all will be well known, is entirely possible.